

Εκζητώντας διέξοδο της σύγχρονης κρίσης στην ποίηση του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου (Αθανάσιος Κολιοφούτης, Δρ. Θεολογίας - Εκπαιδευτικός)

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Το ποιητικό έργο του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου, συνδυάζει την αναγκαιότητα της θεολογικής διδαχής και της καλλιτεχνικής έκφρασης. Αποτελεί πηγή έμπνευσης για όλες τις γενιές των ανθρώπων, αλλά ιδιαίτερα του σύγχρονου ανθρώπου. Η αυθεντική έμπνευση, αυτήν την οποία έχουν και μεταδίδουν οι άγιοι της Εκκλησίας, είναι απαραίτητο προαπαιτούμενο για να μπορέσει ο άνθρωπος να βρει δύναμη στις δυσκολίες της ζωής.

Με την παρούσα εργασία θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε όλες τις παραινέσεις του αγίου που εμπεριέχονται στα ποιήματά του, σχετικά με τον ενδεδειγμένο τρόπο αντιμετώπισης όλων αυτών των προκλήσεων του σύγχρονου υλιστικού και τεχνοκρατικού πολιτισμού. Όλες αυτές οι παραινέσεις δεν αποκλίνουν διόλου από τις συναφείς κατευθύνσεις της Ορθόδοξης παράδοσής μας, αλλά τις αντανακλούν με διαύγεια και ακρίβεια. Συσχετιζόμενες μάλιστα, με σχετικές επιχειρηματολογημένες απόψεις, που κατά καιρούς διατυπώνουν άνθρωποι του πνεύματος και της τέχνης, μπορούν να αποτελέσουν ίσως μία μορφή διεξόδου της δοκιμαζομένης από την πολύμορφη κρίση κοινωνίας. Η ερμηνευτική μας προσέγγιση περιστρέφεται γύρω από δύο θεματικούς άξονες: Την ανάδειξη της ευαισθησίας του ποιητή και της θεολογικής υπευθυνότητας του δασκάλου από τη μία πλευρά, αλλά και τον φωτισμό της απέλπιδας αναζήτησης μιας βυθισμένης στην κρίση κοινωνίας, που οφείλει να στραφεί εναγωνίως στον κόσμο του πνεύματος για να τύχει έμπνευσης, καθοδήγησης και προσανατολισμού.

Θα μπορούσε κανείς να εντοπίσει έναν κοινό παρονομαστή στο τρίπτυχο, του θεολόγου, του νηπτικού πατέρα και του ποιητή, που προσδιορίζει την ταυτότητα του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου: το στοιχείο της μόνωσης και ησυχίας. (Παπαδόπουλος, 1991, σ. 32). Ο άγιος Γρηγόριος είναι πράγματι, «ο πιστός της Τριάδος θεολόγος» που αναζήτησε τη μυστική ένωσή του με τον Θεό στην άσκηση,

τη νήψη και την αδιάλειπτη προσευχή αλλά ταυτόχρονα και ο ευαίσθητος καλλιτέχνης, που σε καιρούς κρίσεων, μικρών ή μεγάλων, επιθυμούσε να στοχαστεί κατά μόνας για να ανασυνθέσει τα βιώματά του και να εκφράσει την ευαίσθητη ψυχή του, διδάσκοντας και προτρέποντας τους σύγχρονούς του με την τέχνη του.

Όλη η ζωή του αγίου ήταν ένα σύνολο από δύσκολες αποφάσεις, κρίσεις και δράσεις. Το στοιχείο της προσωρινής φυγής από τα δρώμενα της εποχής του και της δυναμικής επανάκαμψης χαρακτήριζε τη ζωή του από τα νεανικά του χρόνια. Οι σπουδές του στη Ναζιανζό, την Καισάρεια της Παλαιστίνης, την Αλεξάνδρεια και την Αθήνα ήταν μια φυγή, προκειμένου να ικανοποιηθεί η δίψα του για μόρφωση (Χρήστου, 1989, σ.106). Ακολούθησε, κατόπιν της παράκλησης των φίλων του, η επιστροφή του στην πατρίδα του Ναζιανζό. Το χρονικό διάστημα της συνάσκησής του με τον Μέγα Βασίλειο στον Πόντο, κοντά στον Ίρι ποταμό, ήταν επίσης μια φυγή, προκειμένου να συνεχιστεί το ταξίδι της μόρφωσης του αγίου στο πανεπιστήμιο της ερήμου. Είναι γεγονός ότι αργότερα ο ίδιος αναλογίζονταν με χαρά και ανέμελη διάθεση τον χρόνο που πέρασε στον Πόντο, μια χρονική περίοδο στερήσεων, αγρυπνίας, ψαλμωδίας και μελέτης (Χρήστου, 1989, σσ. 108-109). Η οικονομία του Θεού βέβαια, ήταν διαφορετική: Ο πατέρας του, ο Γρηγόριος ο πρεσβύτερος, γέρος και ανήμπορος, αποφάσισε να χειροτονήσει τον γιο του βίαια, προκειμένου να τον συνεπικουρεί στην εκτέλεση των ποιμαντορικών του καθηκόντων (Χρήστου, 1989, σ. 110). Την φυγή λοιπόν, της μοναχικής ζωής του Πόντου ακολούθησε η ένταξή του στον ιερό κλήρο και η δραστηριοποίησή του στο ποιμαντικό έργο της Εκκλησίας. Η πίκρα βέβαια, του αγίου ήταν τόσο μεγάλη, ώστε αναγκάστηκε να «αποδράσει» για σύντομο χρονικό διάστημα στο ασκητήριο του Μ. Βασιλείου. Η ομολογία του είναι ενδεικτική: *«Τόσο με πόνεσε το αυταρχικό το φέριμο, (αλλιώςτικά πως να το πω δεν ξέρω, και το άγιο Πνεύμα στην κατάστασή μου συμπάθεια να μου δείξει) που απ' όλους μαζεμένους ελεύθερος, φίλους, γονείς, πατρίδα και συγγένεια, καθώς μοσχάρι που το τσίμπησε η μύγα, τρέχω στον Πόντο, φάρμακο της λύπης μου να δώσω στον εαυτό μου το θεϊκό μου φίλο. Εκεί στη συντροφιά γυμνάζονταν με το Θεό, σε νέφος τυλιγμένος, όπως ο σοφός παλιά. Ο Βασίλειος ήταν αυτός, που τώρα ζει με τους αγγέλους. Μ' αυτόν μαλάκωνα τη λύπη της ψυχής μου*[\[1\]](#)*»*.

Στο κήρυγμα που εκφώνησε κατά τη χειροτονία του ο άγιος περιέγραψε το υψηλό ιδανικό που είχε για την ιερωσύνη. Ο Γρηγόριος είχε την αίσθηση ότι οι σύγχρονοί του ιεράρχες απείχαν πολύ απ' αυτό το ιδεώδες, αφού οι περισσότεροί τους έβλεπαν τη θέση τους ως μέσο συντηρήσεως. Φαινόταν ότι αναμένονταν λιγότερα από τους ποιμένες των ψυχών παρά από τους ποιμένες ζώων. Ο Γρηγόριος παρέμεινε στη Ναζιανζό ως βοηθός του πατέρα του σχεδόν δέκα χρόνια,

ελπίζοντας ότι θα τα κατάφερνε να αποφύγει να κληθεί να γίνει επίσκοπος (Φλορόφσκυ, 2009).

(Συνεχίζεται)

[1] Γρηγορίου Θεολόγου, Βίβλος Α΄, ἔπη ἠθικά, τ. Β΄, ποίημα ΙΑ΄ περὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον, PG 37, 1059-1060A. σ. 80. Βλ. σχ. Ε.Π.Ε., τ. 10, 345-356.